

Gene silencing

Umlčení genové exprese

Novák, Ondris, Pavlicová, Šabacký, Trávníčková,
Vavrušáková

Motivace: K čemu je to vlastně dobrý?

- ◇ Přístupy reverzní genetiky (funkční genomika)
  - ◇ Identifikace funkce genu
  - ◇ Studium signálních drah, vývojových procesů
- ◇ (Potenciální) terapie

mutageneze

fyzikální

radiace

UV, γ , RTG

částice

α , β , neutrony

chemická

alkylační činidla

EMS ENU

analogy bází

5-BU 2AP

biologická

inzerční

transpozon virus

programované nukleázy

ZFN TALEN CRISPR/Cas9 RNAi

Fyzikální a chemická mutagenze

Chemická

- ◆ Náhodné bodové mutace
- ◆ Nutná vysoká dávka mutagenu
- ◆ Nežádoucí mutace nutno zpět eliminovat (např. křížením)
- ◆ Etylenmetansulfonát, etylnitrosomočovina, 5-bromuracil, 2-aminopurin

Fyzikální

- ◆ Pro naše účely naprosto nevhodné

Biologická mutagenéze

Inzerční

- ◆ Transpozon
- ◆ Virus

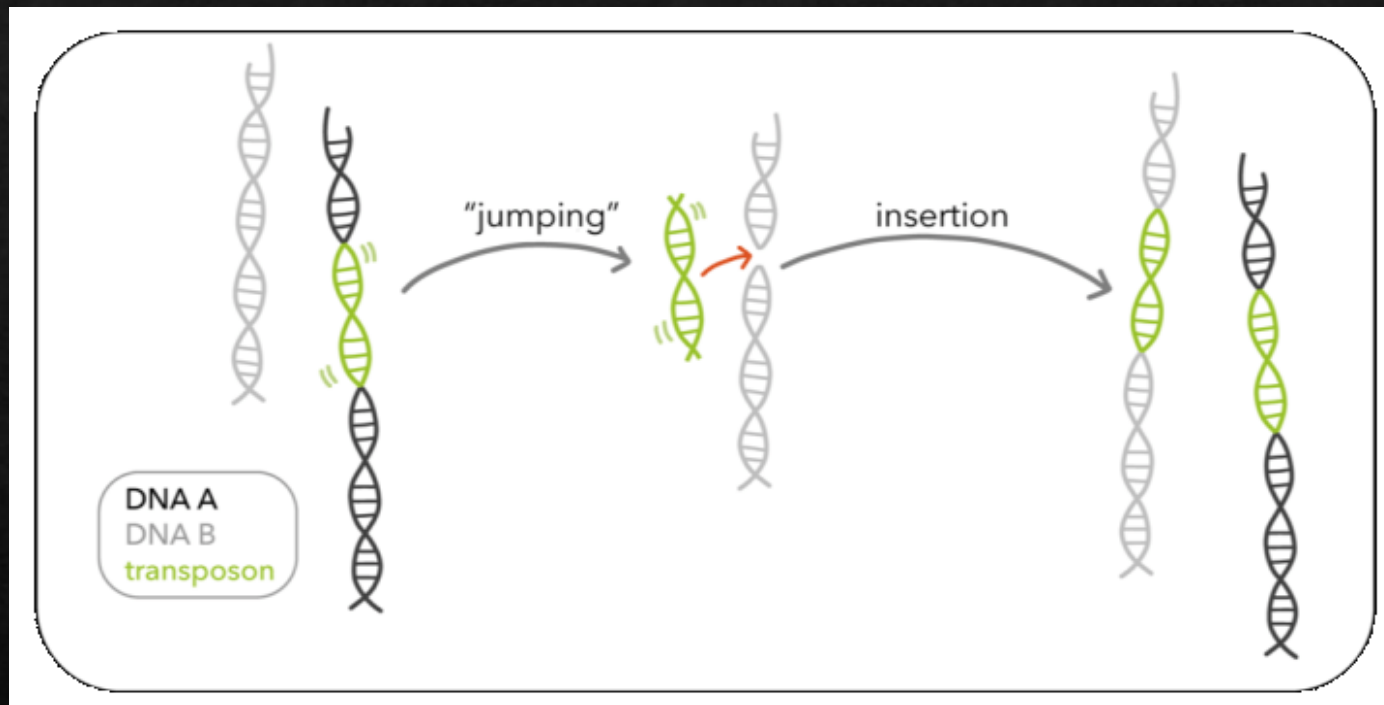
Programované nukleázy

- ◆ ZFN
- ◆ TALEN
- ◆ CRISPR/Cas 9
- ◆ RNAi

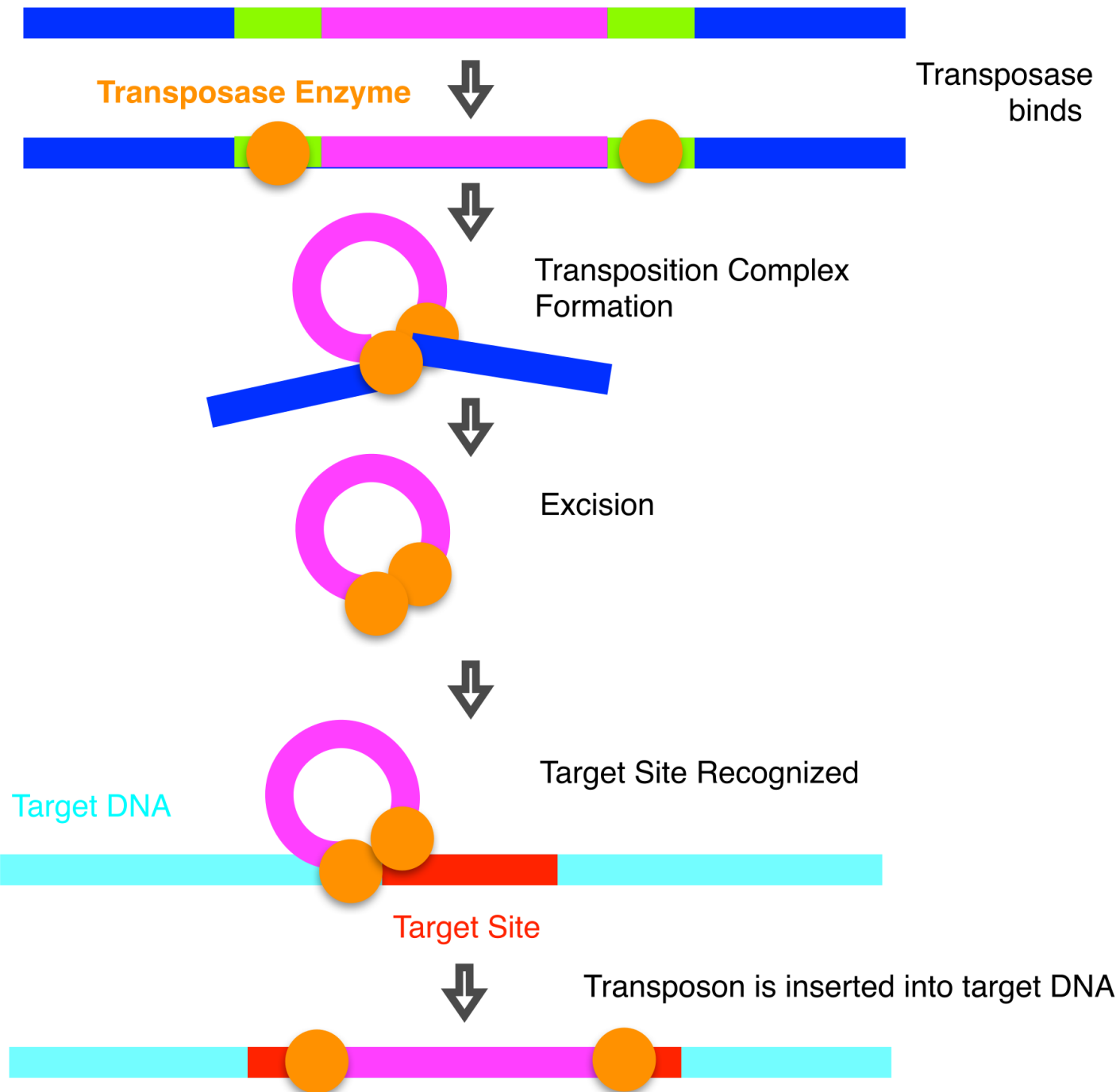
Transpozon

- ◆ Mobilní elementy, které se mohou pohybovat a množit v rámci genomu („jumping genes“)
- ◆ Navozují mutace genů (inzerční inaktivace, změny exprese)
- ◆ DNA transpozony a retrotranspozony
- ◆ Využití jako nevirové vektory a pro genovou terapii

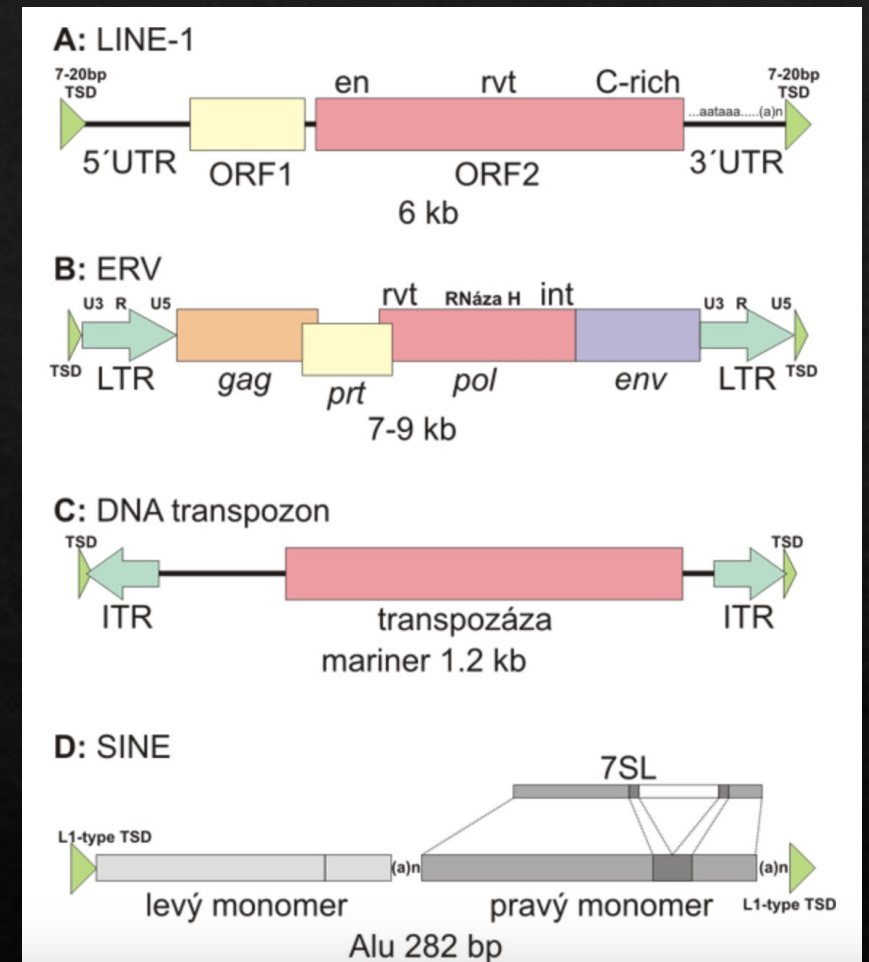
DNA Transpozony

- ◇ V lidském genomu inaktivní
- ◇ Sekvence kódující transposázu
- ◇ Enzym se váže na oba konce repetitivního elementu tvořené IR
- ◇ Transposáza vyštěpí transpozon a liguje volné konce DNA
- ◇ Komplex transpozon-transposáza se pak váže na motiv jinde v genomu
- ◇ Transposáza štěpí DNA a liguje transpozon na nové místo
- ◇ „cut and paste“
- ◇ „Sleeping Beauty“

Retrotranspozony

- ◆ Mnohem důležitější v lidském genomu
- ◆ Tvoří nejméně 45 % lidského genomu
- ◆ Vyžadují RNA polymerázu II/III pro přepis do RNA (původní kopie zůstává na místě)
- ◆ Posléze je RNA kopie přeměněna na DNA reverzní transkriptázou a vložena na nové místo v genomu
- ◆ LTR, (long terminal repeats, dlouhé terminální repetice), LINE (long interspersed nuclear elements = dlouhé rozptýlené jaderné elementy), SINE ((short interspersed nuclear elements = krátké rozptýlené jaderné elementy)

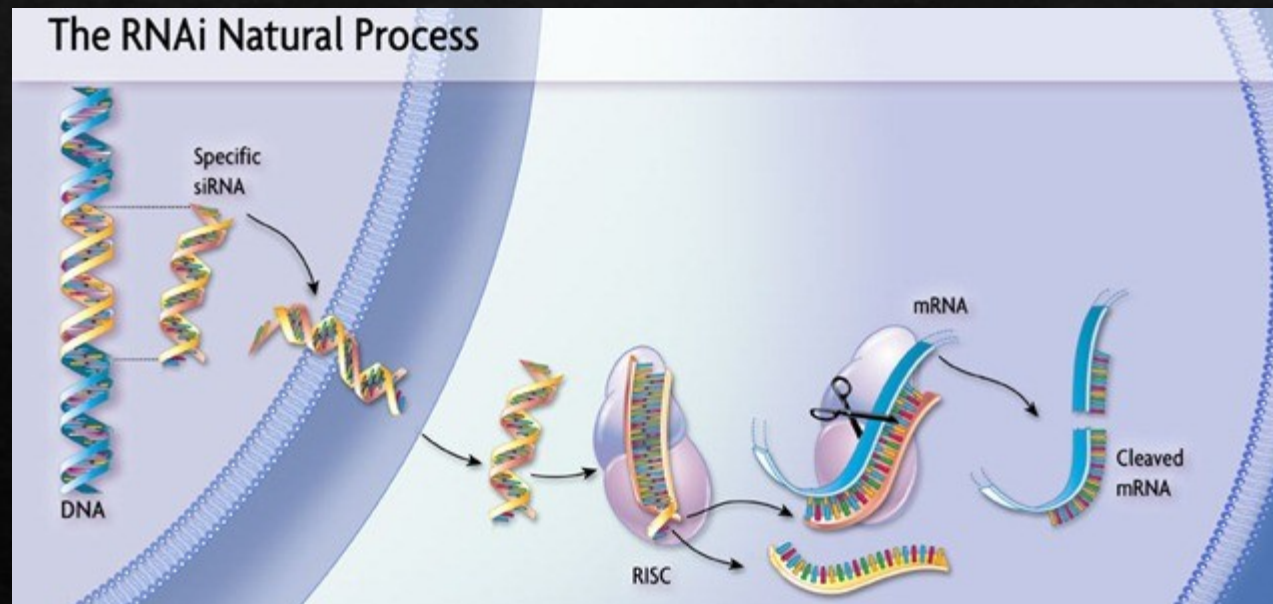
Virus

- ◆ Virus-induced gene silencing (VIGS)
- ◆ Technológia využívaná zatiaľ len u rastlín
- ◆ Kľúčová úloha *Nicotiana benthamiana*, používajú sa aj iné druhy (*Arabidopsis*)
- ◆ Teoretická možnosť použitia aj u živočíchov, zatiaľ nedokázaná

Virus

- ◇ VIGS je technológia zahrňajúca antivirálne obranné mechanizmy sprostredkované RNA (RNAi)
- ◇ Produkcia supresorov

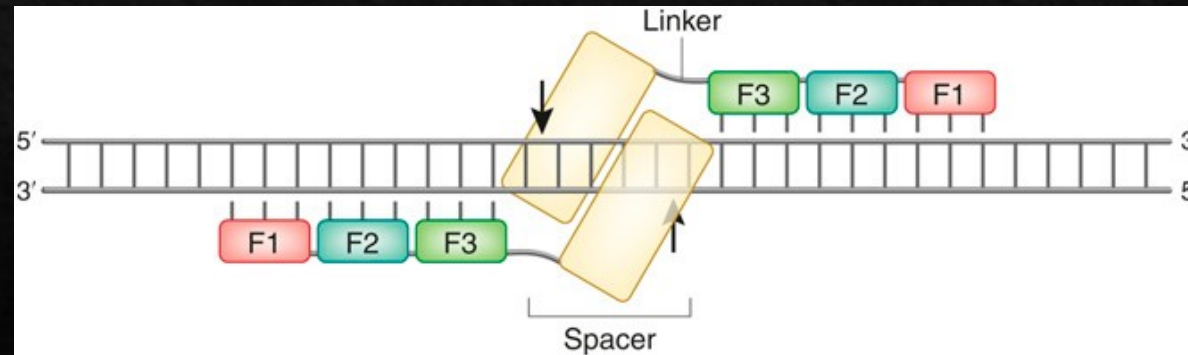
Virus

- ◊ Použitie vírusov ako vektorov na prenos inzertov odvodených od hostiteľa
- ◊ Vírus tabakovej mozaiky s inzertom enzýmu syntetizujúcim chlorofyl
chlorotické symptómy
- ◊ Možnosť prenosu aj génov zodpovedných za rezistenciu k ochoreniam vyššia
citlivosť k patogénom

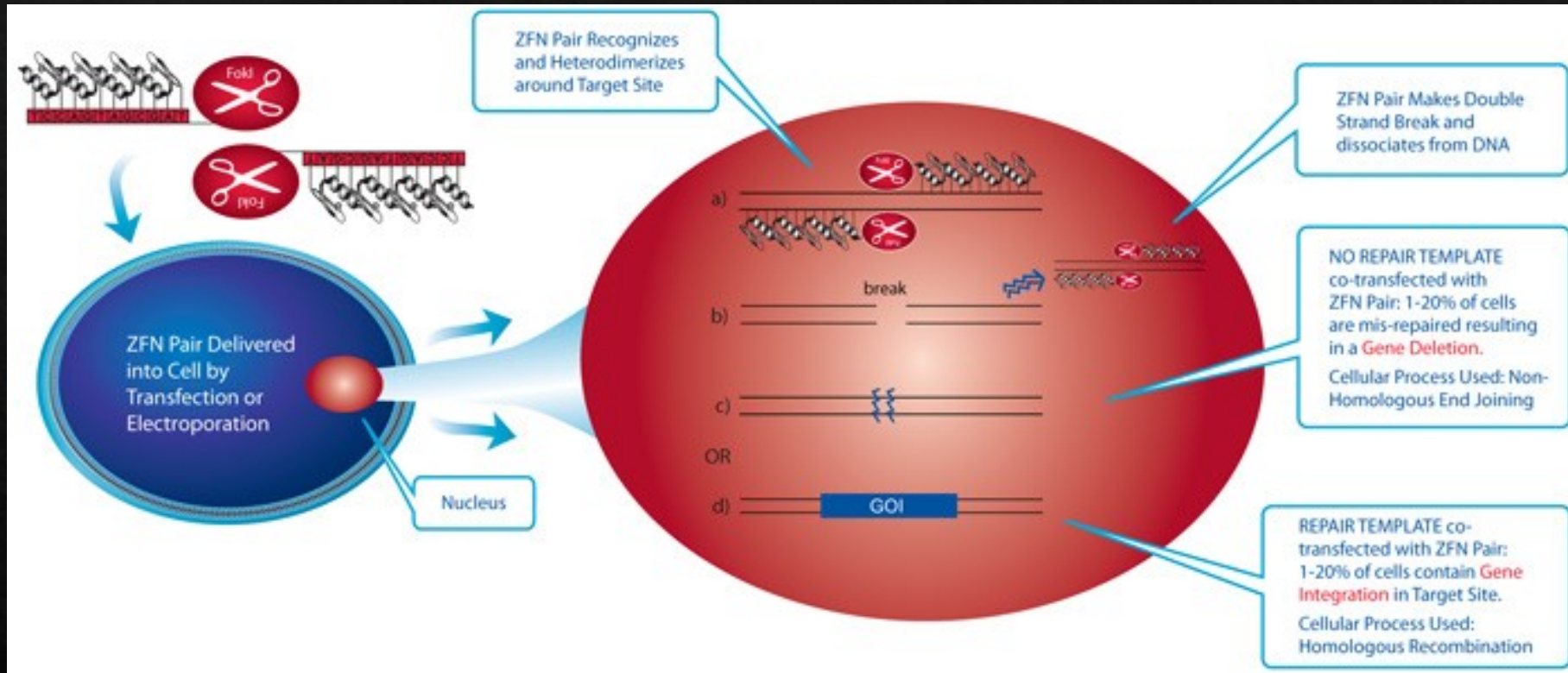

ZFN

- ◇ Zinc Finger Nucleázy
- ◇ 1st generace syntetických nukleáz
- ◇ DNA vazebný modul: Zinkové prsty – 30 AA držených zinkovým iontem, rozpoznává 3 bp cílové sekvence
- ◇ Doména štěpící DNA: restriční endonukleáza Fok1

ZFN

ZFN

- ◊ + Ověřeně funguje v mnoha buňkách a organismech
- ◊ - Relativně nízké rozlišení cílové sekvence
- ◊ - Relativně nízká specificita

TALEN

- ◇ Transcription Activator-Like Effector Nucleases
- ◇ Metoda přesné úpravy genomu (Nature methods 2011)
- ◇ Historie vývoje tohoto systému je spojena se studiem bakterie *Xanthomonas*

Xanthomonas

Gram – negativní bakterie tyčinkovitého tvaru

Patogeny plodin – rýže, rajče, pepř

Sekrece efektorových proteinů – TALE do cytoplasmy rostlinné buňky → ovlivnění procesů v rostlině a zvyšují její citlivost na patogen

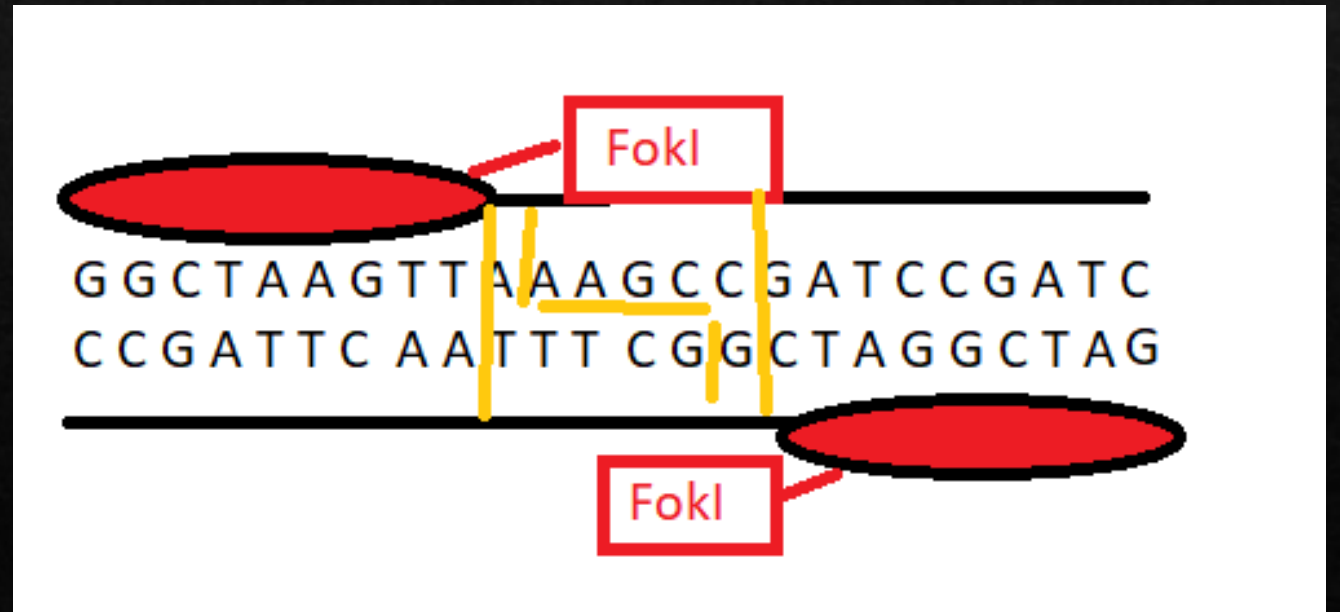
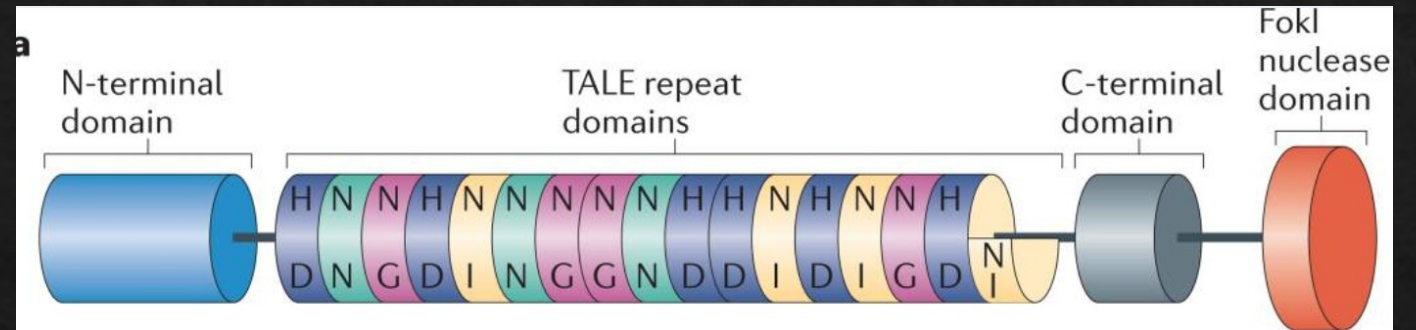
TALE jsou schopny se vázat na DNA a aktivovat expresi svých cílových genů napodobováním eukaryotních transkripčních faktorů

TALEN

- ◆ Složeny z

- ◆ Hlavní domény → vazba a rozpoznání cílové sekvence DNA
- ◆ Štěpící doména – FokI
- ◆ Jaderná signalizační sekvence → přenos TALE do jádra buňky (C-konec)

Výhody vs. nevýhody

+

- ◆ Schopnost změřit téměř jakoukoliv cílenou sekvenci včetně krátkých úseků
  - ◆ miRNA, zesilovače transkripce

-

- ◆ Potřeba thyminu na 5'-konci
- ◆ Neschopnost štěpení DNA s vysokým obsahem methylovaného cytosinu
- ◆ Složitost a časová náročnost přípravy sekvence DNA
- ◆ Může docházet při přenosu k vzájemným rekombinacím díky obsahu homologických sekvencí

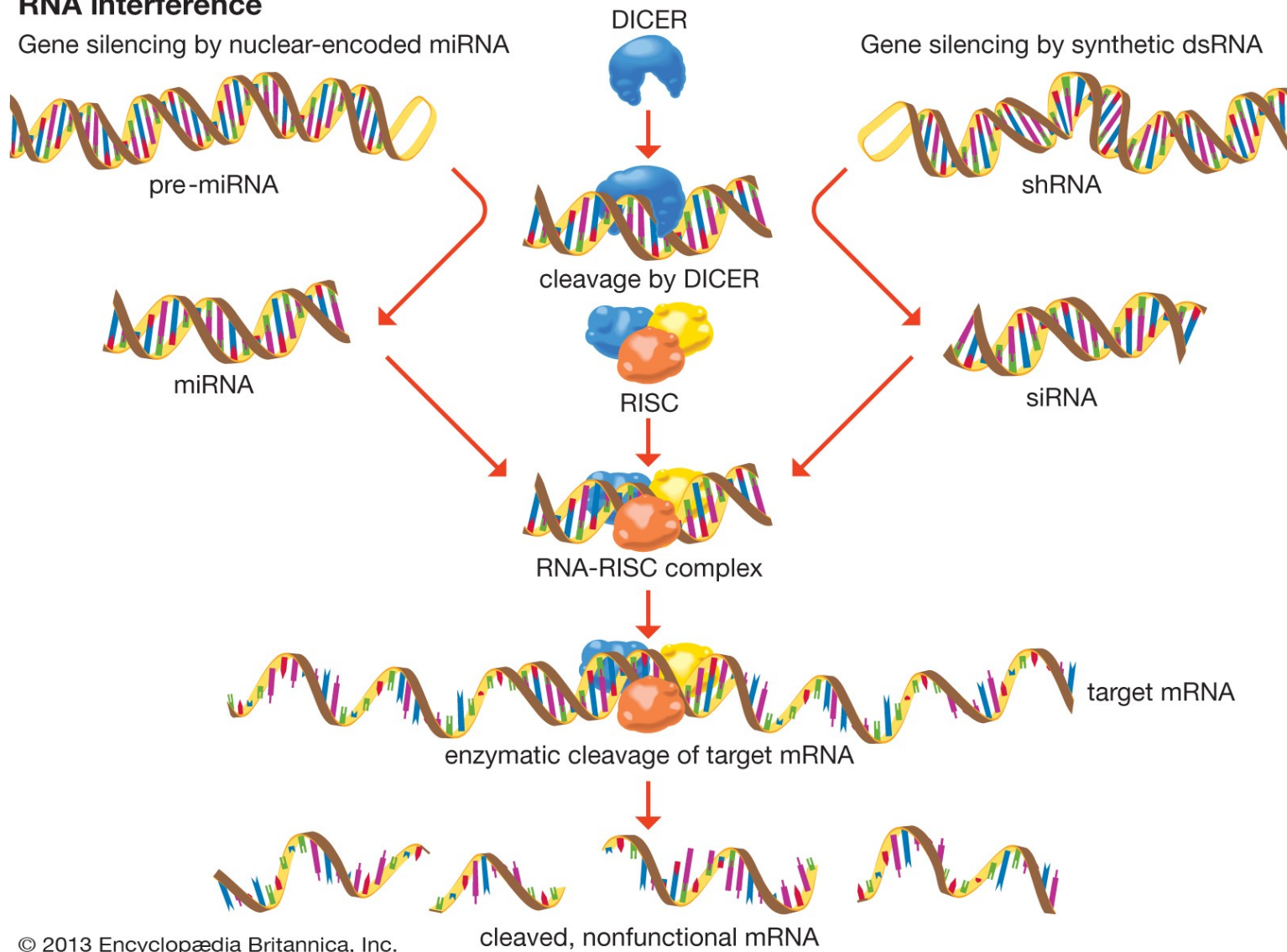
RNAi

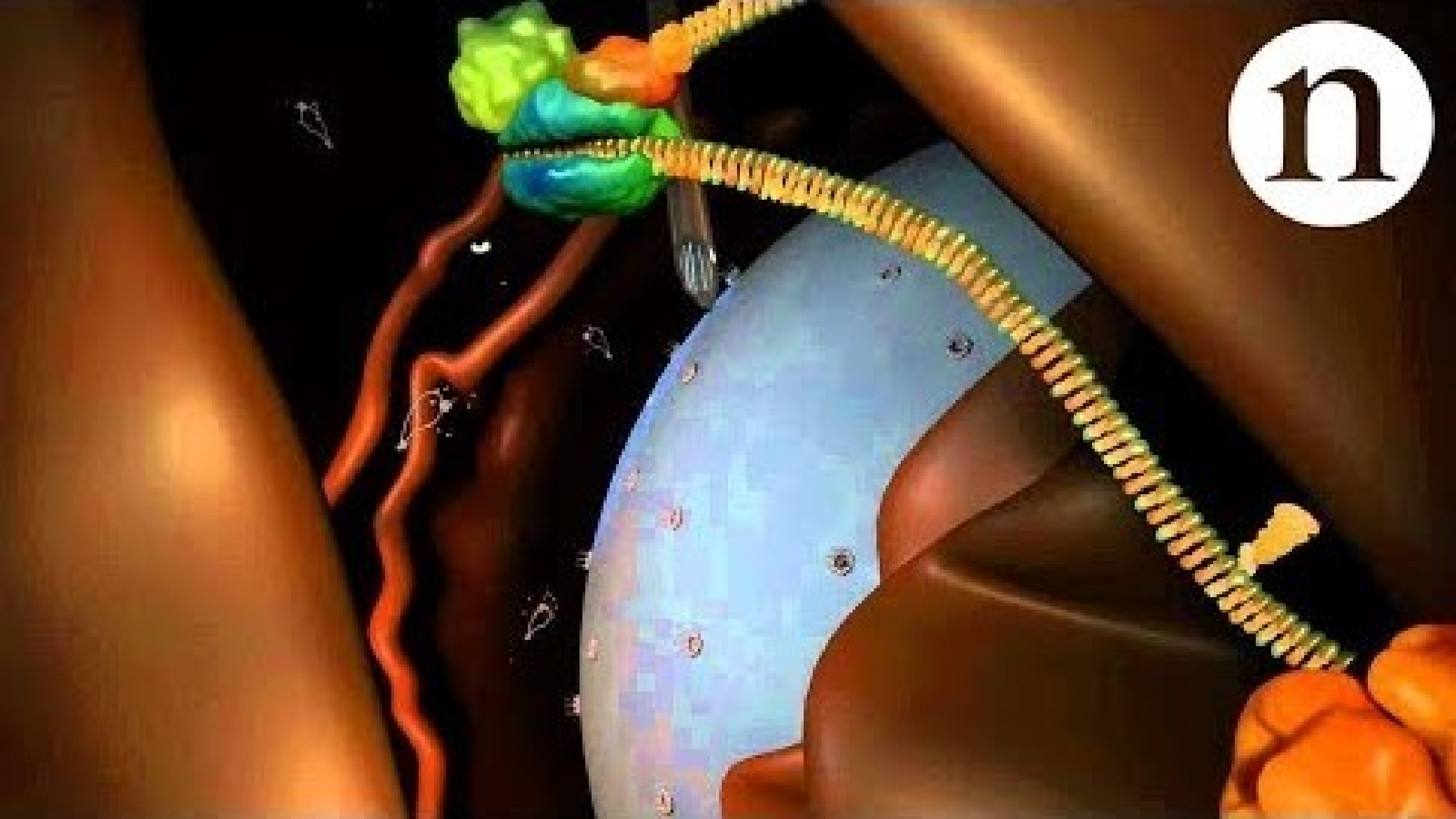
- ◆ **RNA** interference
- ◆ Sekvenčně specifické umlčování genové exprese indukované přítomností dsRNA
- ◆ dsRNA rozpoznána specifickými proteiny – **Dicer** rozštěpí dsRNA na siRNA (21-28bp)
- ◆ **RISC** = RNA induced silencing komplex, váže se na siRNA, separuje řetězce
- ◆ Následně se páruje s cílovou ssRNA (mRNA) – **Slicer** degraduje

RNA interference

Gene silencing by nuclear-encoded miRNA

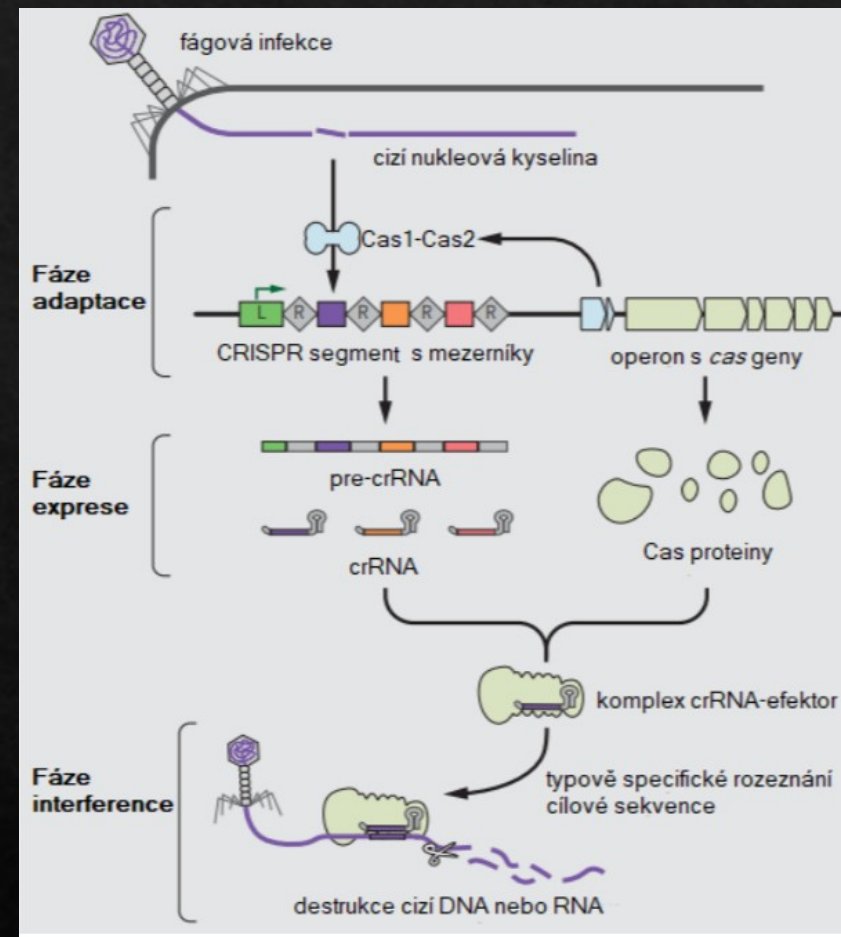
Gene silencing by synthetic dsRNA

CRISPR/Cas9

- ◆ **C**lustered **R**egularly **I**nterspaced **S**hort **P**alindromic **R**epeats
- ◆ Sekvence DNA, které se pravidelně opakují a obsahují sekvence cizorodé DNA = mezeríky
- ◆ U bakterií a archeí slouží jako ochrana před viry
- ◆ *Cas* = „**CRISPR associated**“

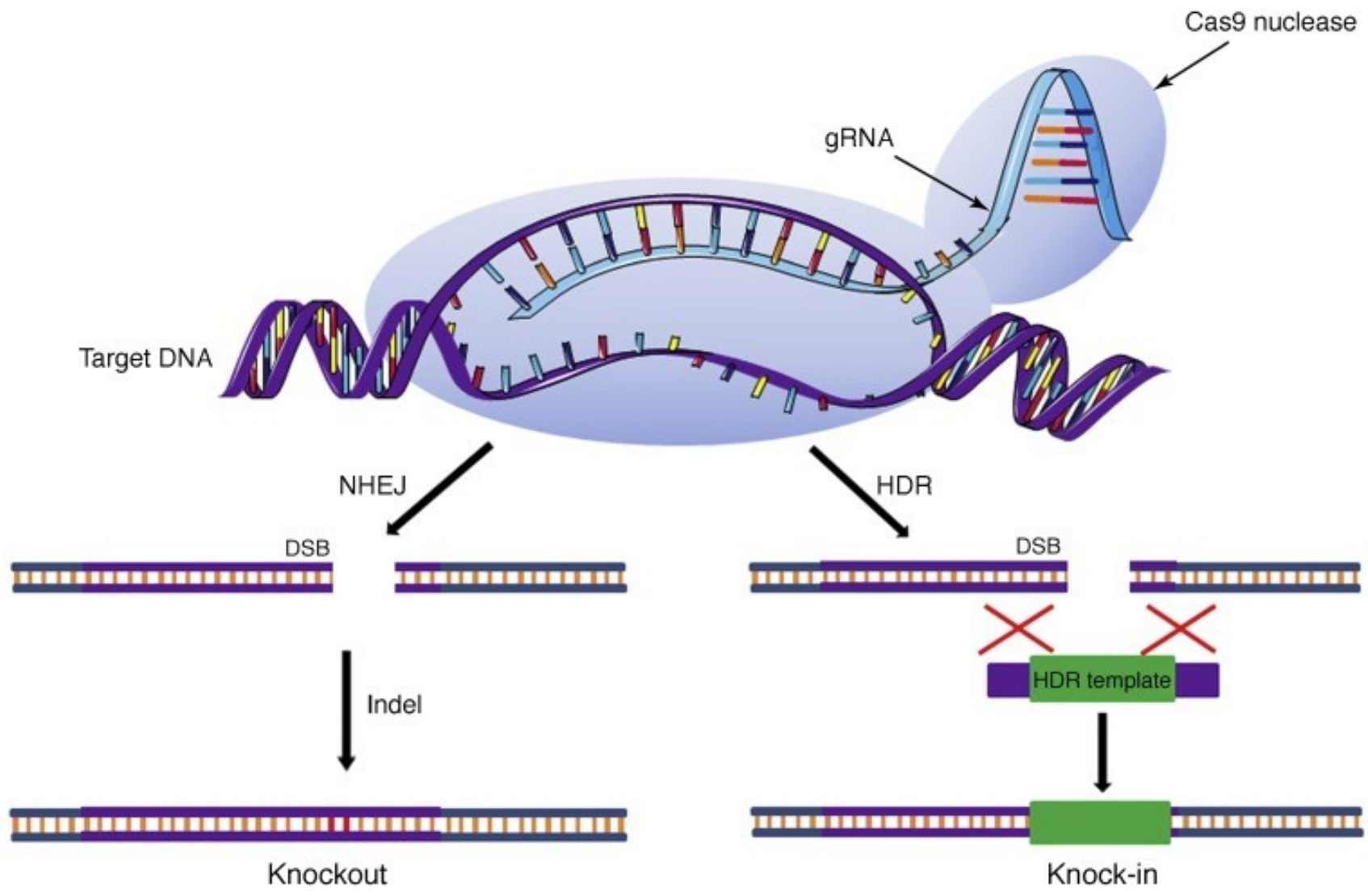

CRISPR/Cas9

1. gRNA – naváděcí RNA – lokalizuje cílové geny
2. Cas9 – slouží k vystřížení nežádoucí DNA
3. Žádoucí úsek DNA

Potenciální léčba

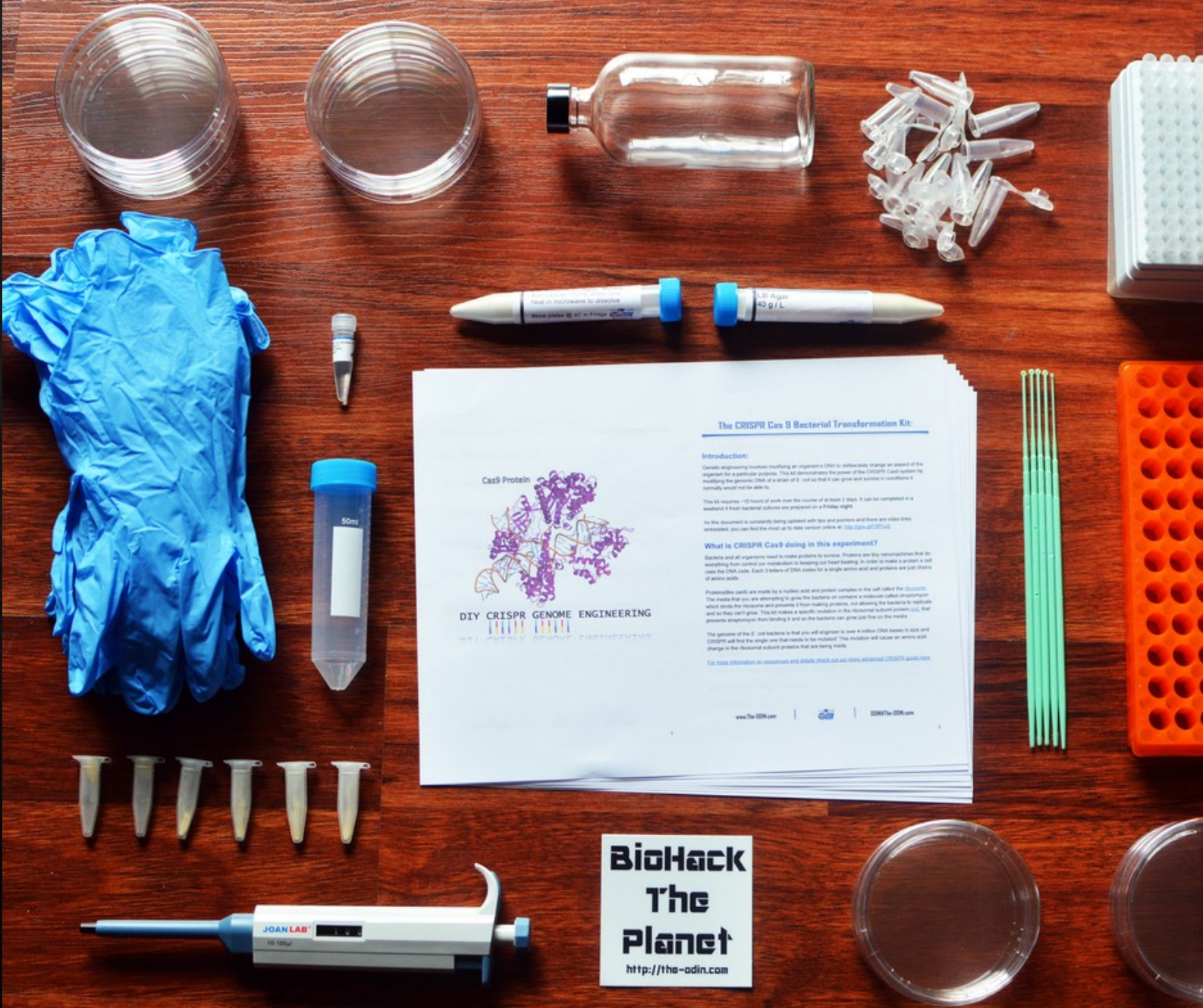
- ◇ Duchennova svalová dystrofie (DMD)
- ◇ Huntingtonova choroba
- ◇ HIV
- ◇ Xenotransplantace

Možné nežádoucí účinky

- ◆ Nespecifická aktivita – změna jednoho genu může způsobit nežádoucí aktivitu jinde v genomu
- ◆ Mozaicismus – pacient může mít směs upravených a původních buněk
- ◆ Reakce imunitního systému

DIY Bacterial Gene Engineering CRISPR Kit

Děkujeme za pozornost!